

*Микола Чумаченко, д.е.н., професор
академік НАН України, м. Київ, Україна*

*Михайло Пушкар, д.е.н., професор
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

СВОБОДА ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА БЕЗПЕКА ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Господарська діяльність підприємств у ринковій економіці неможлива без свободи вибору як основного права людини обирати за своїм бажанням місце та виду праці, отримувати дохід і витратити кошти на придбання будь-яких благ. Власники підприємств мають право обирати форму, вид діяльності, галузь економіки, використовувати без обмежень фактори виробництва і гроші та продавати товари на будь-яких ринках.

Свобода передбачає можливість для бізнесу змінюватися в бажаному для нього напрямі. Бізнес слід розуміти як будь-яку діяльність, яка приносить дохід чи інші особисті вигоди. Свобода бізнесу залежить від рівня підприємництва в країні, який визначає ініціативна, самостійна людина, яка на свій ризик та майнову відповідальність спрямовує дії фізичних і юридичних осіб на систематичне отримання доходу.

Підприємництво може розвиватися лише за умови мінімального рівня регулювання з боку держави. Зрозуміло, що без правових регуляторів між виробниками і споживачами, з одного боку, та фізичними і юридичними особами, з іншого, а також між названими учасниками ринку і державними та інституційними установами неможливо обійтися, проте вони не повинні перевищувати певного порогового значення.

Втрати міри в регулюванні таких взаємовідносин з боку держави, порушення балансу прав і відповідальності кожного з учасників ринкового середовища, ігнорування змін в розвитку економіки і суспільства може породжувати загрози економічній чи іншим видам безпеки та гальмувати темпи розвитку окремих складових економіки держави [1].

Економічна безпека надзвичайно складне явище, рівень якої визначають окремі складові та їхня загальна синергетична дія на результати роботи підприємства. Економічну безпеку не можна ідентифікувати лише із захистом від загроз внутрішнього та зовнішнього середовища та боротьбою з конкурентами, оскільки таке розуміння надто спрощує проблему і зосереджує увагу керівників на поточних справах, в той час коли основні загрози безпеці можуть знаходитися в латентному стані, а проявлять свою силу в майбутньому. Економічна безпека передбачає розробку концепції на вищому адміністративному рівні управління підприємства, з виділенням таких основних блоків:

- формування знань працівників (робітників, спеціалістів, керівників) на основі наукового менеджменту, підготовки та підвищення кваліфікації працівників. Акумуляція людського капіталу і його втілення в нові технології та нові види продукції, робіт, послуг виступає важливою передумовою безпеки. Без формування знань неможливо конкурувати з іншими виробниками в межах України, тим більш з країнами, які перейшли до стадії постіндустріального суспільства;
- фінансова безпека, яку визначають показники фінансового стану підприємства – фінансові показники роботи, ділова активність, платоспроможність, грошові потоки залежить від активної поведінки менеджерів, які діють на основі інформації про господарювання;
- ринкова безпека, яку характеризує місце підприємства в галузі, серед інших виробників, використання економічного потенціалу, завоювання частки ринку, цінову політику та інші аспекти показує активність на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- інтерфейсна безпека залежить від взаємодії виробника з клієнтами (постачальниками, покупцями продукції, споживачами продукції) через формування брендів, торгових марок, іміджу тощо;
- правова безпека спрямована на захист інтересів бізнесу та персоналу від свавілля чиновників, відчуження майна, захвату підприємства, захисту від шахрайств, крадіжок та ін.;
- силова безпека вимагає розробки заходів щодо протидії фізичному та моральному впливу на працівників, керівників та спеціалістів, загрози втрати економічної незалежності, збереження майна від розкрадання;
- технологічна безпека полягає в розробці чи придбанні нової технологічної документації на виготовлення існуючих виробів чи випуск нових;
- технічна безпека пов'язана з моніторингом технічного стану, зрушеннями у науково-технічному прогресі, впровадженням інновацій у виробничий процес та ін.;
- екологічна безпека спрямована на відстеження на регулярній основі впливу середовища на працівників та природу, попередження небажаних викидів, відходів виробництва та методів їх утилізації, застосування нових методів очистки відходів, виділення капітальних вкладень у природоохоронні засоби тощо;
- інтелектуальна безпека вимагає створення умов для реалізації нових ідей з використання економічного потенціалу підприємства, економічного витрачання матеріальних ресурсів, підвищення продуктивності праці, якості продукції, просування товару на ринок та ін.;
- кадрову безпеку пов'язують з якістю персоналу, рівнем підготовки команди менеджерів різного ієрархічного рівня, кваліфікацією працівників та їхнім інтелектуальним потенціалом;

- інформаційну безпеку визначає рівень розвинутої інформаційної системи, обсяг інформаційних ресурсів для управління, які сигналізують про фактори негативного впливу внутрішнього й зовнішнього середовища на фінансово-господарську діяльність підприємства;
- інші види загроз та форс-мажорних обставин, що впливають на діяльність бізнесу (об'єднання, злиття, роз'єднання, політичні зміни в країні, зміна клімату, військова загроза, міжнародні відносини та велика кількість інших впливів непередбачуваного характеру).

Основним завданням бізнес-структур повинно бути отримання економічних вигод – додаткового доходу чи досягнення переваг на ринку за рахунок усунення загроз їхньому існуванню. Підприємство може досягнути економічної динаміки лише за умов створення сучасної потужної комп'ютерної бази та її можливостей з обробки даних та отримання різноманітної інформації для менеджменту. Для цього потрібно сконцентрувати потоки даних в єдиному інформаційному центрі, який міг би об'єднати збір даних та їх обробку й отримання інформації для будь-якого користувача з урахуванням його індивідуальних потреб [2].

Видається досить сумнівним, що такий центр може очолити бухгалтерія, оскільки її працівники зорієнтовані виключно на свої вузькі функції з підготовки фінансової звітності, про що свідчить той факт, що управлінський облік, задекларований у Законі про облік і фінансову звітність, до цього часу так і не набув статусу обов'язкового на кожному підприємстві, а стратегічний облік взагалі не зрозумілий навіть для науковців, то що казати про практиків обліковців. Тому актуальною проблемою стає назва науки про облік та центру з отримання інформації для менеджменту. Давно назріло питання щодо заміни назви «бухгалтерський облік» на науку, яка би відбивала реалії нового часу та формування його нової парадигми. Такою наукою може стати «інформологія» – вчення про інформаційні ресурси у найширшому розумінні цього слова. Без цього розмови про безпеку підприємства нічого не варті, оскільки бухгалтери не здатні отримати неформалізовані дані й перетворити їх на інформацію для менеджерів за складовими економічної безпеки, що дає підставу для висновку, що інформаційний центр здатний очолити лише спеціаліст з інформаційного менеджменту[3], а бухгалтер в ньому набуде статусу менеджера з інформаційних ресурсів.

Література:

1. Чумаченко М.Г. Бухгалтерський облік: минуле, сучасне... майбутнє?! / М.Г. Чумаченко // Світ бухгалтерського обліку, 1997.-№1.
2. Пушкар М.С. Створення інтелектуальної системи обліку / М.С. Пушкар // Тернопіль: Картбланш, 2007. – 152 С.

3. Матвієнко О.В. Основи інформаційного менеджменту: Навч. Посіб. – К.: ЦНЛ, 2004.-128с.

*Михайло Пушкар, д.е.н., професор
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

ТРАНСФОРМУВАННЯ «БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ» З МИСТЕЦТВА ВЕДЕННЯ РАХУНКІВ І ЗАПИСІВ У НАУКУ «ІНФОРМОЛОГІЮ»

Аналіз змісту облікової системи у порівнянні зі змістом інших наук дає підставу для сумніву з приводу того, що «бухгалтерський облік» став наукою. Класичну роботу Л. Пачолі «Трактат про рахунки і записи» (1494р.) не можна назвати теорією обліку, оскільки автор у першому розділі зазначає: «я передбачаю дати їм (купцям – М.С.) достатні настанови для ведення в необхідному порядку їх рахунків і книг»[4;23], а далі у 36 розділах викладено ці настанови, які стосуються відкриття інвентаря, ведення книг: «меморіалу», «журналу» і «Головної книги» з алгоритмами записів на рахунках та балансування залишків по дебету і кредиту.

Словосполучення «бухгалтерський облік» увійшло в лексикон обліковців у 1929р., а до цього послуговувалися словом «рахункознавство». Воно, здавалося б на перший погляд, нічого не змінило, але насправді заплутало обліковців і стримує науковий пошук тому, що міцно укоренилося у пам'яті кількох поколінь, коли з 1938/39 навчального року в закладах з підготовки фахівців з обліку почали читати курс «Теорія бухгалтерського обліку», зміст якого до цього часу відображає настанови Л. Пачолі. Не применшуючи великих заслуг славетного автора цих настанов, які були прогресивними до першого періоду індустріального суспільства (до початку XVII ст.), з часом стало очевидно, що надалі в розвинутому індустріальному середовищі вони морально застаріли, а тим більш застаріли у період глобальних перетворень в економіці XX століття. «Бухгалтерський облік» не гнучкий і настільки «затвердів», що не може адаптуватися до змін середовища. На недоліки цього обліку звертали увагу працівники з управління ще понад сто років тому (Г. Емерсон, Файоль, Г. Форд, брати Дюпони, Е. Шмаленбах, Х.Ф. Шер та інші). Розуміючи, що пояснення процесу записів на рахунках не відповідає високій теорії й не пов'язане з теорією пізнання, оскільки така теорія обліку надто поверхова і примітивна, щоб називатися у філософському тлумаченні словом «теорія», теоретики від обліку вирішили досить «мудро» – замінили слово «теорія» на «основи бухгалтерського обліку» залишивши ту ж саму схему викладу